

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI



 <https://innoworld.net>

 +998945668868

////////

ILMIY JURNAL

////////

 JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBib

 Google Scholar

 open access.nl

**O'ZBEKISTON HUNARMANDLAR UYUSHMASINING KASHTACHILIKDAGI
O'RNI: "BUXORO VA SHAHRISABZ KASHTACHILIK SAN'ATI MISOLIDA"****Bokiyeva Guzal Ilhom qizi****Kamoliddin Behzod nomidagi****Milliy rassomlik va dizayn instituti****San'atshunoslik va muzeyshunoslik fakulteti****San'atshunoslik: tasviriy va amaliy san'at****ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi****guzalbokiyeva@g.mail.com**

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston hunarmandlar uyushmasining kashtachilik san'ati rivojidagi o'rni va ahamiyati hamda buxoro va shahrisabz kashtachiligining tarixi yoritib beriladi. Milliy merosni asrab-avaylash, an'anaviy naqshlarni saqlash, yosh avlodni hunarmandchilikka jalb etish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali kashtachilik san'atini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, hunarmandchilik, Buxoro, Shahrisabz kashtachilik, milliy meros, hunarmandlar uyushmasi, xalqaro ko'rgazmalar, rivojlanish.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение Союза мастеров Узбекистана в развитии искусства вышивки, а также история бухарской и шахрисабзской вышивки. Будут проанализированы вопросы сохранения национального наследия, сохранения традиционных узоров, привлечения к ремеслу подрастающего поколения, развития искусства вышивки за счет внедрения современных технологий.

Ключевые слова: Узбекистан, ремесла, Бухара, Шахрисабз вышивка, национальное наследие, ремесленное объединение, международные выставки, развитие.

Annotation: This article discusses the role and importance of the Union of Craftsmen of Uzbekistan in the development of the art of embroidery, as well as the history of Bukhara and Shahrisabz embroidery. The issues of preserving national heritage, preserving traditional patterns, attracting the younger generation to the craft, and developing the art of embroidery through the introduction of modern technologies are analyzed.

Keywords: Uzbekistan, crafts, Bukhara, Shahrisabz embroidery, national heritage, Craftsmen's Union, international exhibitions, development.

KIRISH:

Prezidentimizning 2017-yil 17-noyabrdagi "Hunarmand" uyushmasi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarori xalq hunarmandchiligi va amaliy san'atning an'anaviy turlarini saqlash va qayta tiklash, hunarmandchilik mahsulotlarining raqobatdoshligi va sifatini

oshirish, aholini ushbu sohaga keng jalb etish orqali bandlikni ta'minlash, sayyohlar uchun jozibador bo'lgan hunarmandchilik obyektlarini tashkil etish, mahsulotlarni eksport qilishni rag'batlantirish, yoshlarni mehnatsevarlik, insonparvarlik va milliy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash maqsadida hunarmandlarning "Usta-shogird" maktablarini takomillashtirish yo'lida keng imkoniyatlarni taqdim etdi.



O'zbek xalqining amaliy san'at namunalari o'ziga xos an'analarga ega. Bu san'at turi qadimdan rivojlanib o'zining uslublari bezaklari bilan bizgacha madaniy me'ros sifatida yetib keldi. Amaliy san'at asarlari va buyumlari insonning moddiy muhitini go'zallashtirishga, estetik boyitishga xizmat qiladi. Amaliy san'atning kashtachilik turi qadimgi turlardan biri hisoblanadi. Kashta- amaliy bezak san'atining keng tarqalgan turi; igna bilan tikib tushirilgan gul tasvirli naqsh hisoblanadi. Kashta qo'lda igna, begiz igna, ilmoqli igna yordamida yoki mashinada, asosan, bo'z mato, chit, satin, shoyi, baxmal movut va charm etik, mahsi, pichoq qini, kamar, ot jabduklari va boshqa buyumlarga tikiladi. Kashtado'zlikning deyarli barcha xalqlarda qadimiyligini, iqlim, tabiiy sharoit, muhit bilan bog'liq holda har bir xalqning madaniyati, san'ati, kasb-hunar turlari bilan birga ularning ta'sirida rivoj topganini ko'rsatadi. Kashtado'zlikning paydo bo'lishi teridan qilingan kiyimlarda bog'lam va choklarning yuzaga kelishi bilan bog'liq. Davrlar davomida toshdan suyak bigizlarga, undan metall bigizlarga o'tish birga to'qish, mato to'qish, bo'yash va boshqa ishlar bilan amalga oshiriladi. Kashtado'zlik taraqqiyotini Osiyo, Yevropa, Amerika madaniy yodgorliklari, adabiy manbalardagi kashtalar tasvirida, shuningdek saqlanib qolgan kashtado'zlik namunalari ham kuzatishimiz mumkin. Kashtado'zlik mahsulotlarining eng qadimiy nusxalari saqlanib qolmagan. Kashtachilik rivojlangan xalqlarda tasviriy san'atning ta'siri katta bo'lgan. Kashta choklari, kashta tikish va uslublari iplarning ranglari ham turli tumanligi o'zbek kashtado'zlarining mahoratidan dalolat beradi. Nurota, Buxoro, Samarqand kashtachiligida ko'proq yo'rma chok bilan, Shahrizabzda yo'rma, kandaxayol, iroqi, Toshkentda esa ko'proq bosma chok bilan tikilgan. Ijtimoiy hayotda ro'y bergan o'zgarishlar Kashtado'zlik an'alariga, mahsulotning turlariga ta'sir ko'rsatgan. Masalan, hozir bo'g'joma, dorpech, oynaxalta kabi ashyolar o'z

ahamiyatini yo'qotdi, lekin paranji, kaltacha kabi kiyimlarni faqat muzeylardagina uchratish mumkin. Do'ppi, sumka, nimcha, kavush, kirpech, so'zana kabi badiiy buyum va ashyolar zamonaviy did bilan bezatilmoqda, shakl va badiiy bezaklarida katta o'zgarishlar ro'y berdi.



O'zbek kashtado'zlari buyum bezaklarida amaliy bezak san'atining boshqa turlaridagi naqshlardan andoza olganlar, kashtalarda o'simliksimon tasvirlar, shox, gulband va guldastali tasvirlarni ko'p uchratishimiz mumkin.. Albatta, amaliy san'atning bu turi shahar va viloyatlarimizda o'zining tikilish uslubi, ranglarining serjiloligi bilan ajralish turadi.. Buxoro butun tarixi davomida hunarmandlar shahri bo'lgan: har bir mahallada tor doiradagi mutaxassislar o'rnashib, asrlar davomida ma'lum uy-ro'zg'or buyumlarini yasaganlar, ajdodlar an'analarini saqlagan holda, savdo aloqalarini rivojlantirganlar. Shunday qilib, zargarlar, zardo'zlar va kashtado'zlarning avlodlari o'z shahrini dunyoga tanitdilar. Bugungi kunda Buxoro faqatgina har qanday sayyohlik marshrutining markaziy nuqtasigina emas. Chet elliklar bu yerga kelib, bir necha haftaga, ba'zan esa osoyishtalik aurasini va buyuk shaharning qadimiy devorlari nafasiga maftun bo'lib, bir umrga qolib ketishadi. Ipak iplari an'anaviy Buxoro kashtachiligida qo'llaniladigan asosiy material hisoblanadi. U mahsulotlarga yorqinlik qo'shadi, shuningdek, ularning mustahkamligini ta'minlaydi. Ilgari ipak anor po'stlog'i, piyoz po'stlog'i va indigo kabi tabiiy bo'yoqlar bilan bo'yalgan, bu esa boy va uzoq muddatli ranglar hosil qilgan. Paxta iplar(soya)-kashta tikish uchun ishlatiladi. Ko'pincha fon va katta dizayn elementlarni yaratish uchun ishlatiladi. Oltin va kumush iplar(zardozi)- bu oltin va kumushning yupqa qatlami bilan qoplangan maxsus iplar. Ular to'y liboslari va marosim buyumlari ayniqsa qimmatbaho mahsulotlarni yaratish uchun ishlatiladi. Bunday kashtado'zlik ko'pincha egasining mavqei va boyligini anglatuvchi boy dekor elementlarni o'z ichiga oladi. Viskoza iplar-zamonaviy hunarmandlar mavjudligi va ranglarning keng tanlovi tufayli viskoz iplardan foydalanisglari mumkin. Bu ipakdan arzonroq, lekin ularning yaltiroq tuzilishi ipakka o'xshab ketadi.



Shahrisabz kashtachilik san'ati XIX asrga kelib, o'ziga xosligi, an'anaviyligi bilan O'rta Osiyoda shuhrat qozondi. Uning qadimgi nusxa kompozitsiyalari ko'p jihatdan gilam ko'rinishini eslatadi.

Shahrisabz kashtachiligi asosan iroqi uslubida tikilsada, unda yo'rma va kandaxayol choklaridan keng foydalanilgan. Kashtaning hoshyalariva mazkazi maydonini ajratib turuvchi "oba" chiziq yo'llari ham ana shunday uslubda bajarilgan. O'sha vaqtlarda beklar va amirlar saroylari kashtachilik namunalariga buyurtma beruvchi asosiy iste'molchilardan hisoblanar edi. Shu bois bu milliy mahsulot ko'pincha shahar muhiti va tarovatining estetik didini o'zida aks ettirgan. Ma'lumki, ulug' sarkarda Amir Temur ham o'sha vaqtlarda boshqa yurtlardan eng yaxshi naqqosh va hunarmandlarni olib kelganligi bois shaharda hunarmandchilik yaxshi rivojlangan. Natijada Shahrisabz kashtachiligida ham naqqoshlik, o'ymakorlik bilan bog'liqlik, gul shakllarining tushurilishi, barg naqshlari bilan boyitilgan o'simlik shakllarini ifodalovchi bezak uslublari yaxshi rivojlangan va haqiqiy bezak kompozitsiyalarini, xalqona shakllarni o'zida mujassamlashtirgan tasvirlar paydo bo'lgan. Kashtalar tayyorlashda qo'lda tikilgan paxta yoki shoyi matodan, shuningdek, ipak va jundan foydalanilgan. Shu tariqa kashtachilikning rivojlanishi tufayli Shahrisabzda hunarmandchilikning bu turi o'z rang-barangligi va sifatligi bilan dovrug qozongan.

Tadqiqotchilarning aytishicha, Shahrisabz kashtasi gulbezaklarining ko'pligiga ko'ra, Buxoro va Nurota kashtachilik namunalariga yaqindir. Nurota kashtachiligida gul tasvirlariga nazokat va nafislik baxsh etuvchi erkin tagligi katta o'rin tutsa, Shahrisabz kashtachiligida taglikni to'laligicha naqsh bilan bezash yoki bezakning bir tekisda taqsimlanishi yanada yorqin aks etadi. Shahrisabz bezakchiligida keng tarqalgan yo'nalishlardan biri, ko'plab mayda gullar bilan bezatilgan novdalarning ko'rinishidir. Toshkent maktablarida doira shakli ishlatilgan, asosan quyoshli o'lka bo'lgani uchun qizil yorqin ranglardan foydalanishgan, Nurota maktabida sochma gullar, islmiy gullar ko'proq tabiatdan olingan chiroyli gullar ishlatilgan. Shahrisabz maktabini oladigan bo'lsak, asosan qalampir munchoq, to'rtburchak, uchburchak, tumor shakllar ishlatilgan, bu ko'z nazar nafasdan saqlash uchun

ya'ni oilani qo'rg'oni bo'lsin degan ma'noda ham shunaqa shakllar ko'p ishlatilgan.



Kashtachilik san'ati O'zbekiston madaniyati va hunarmandchiligida o'ziga xos o'ringa ega. Hunarmandlar uyushmasi bu sohada ishlayotgan kasanachilarni qo'llab-quvvatlab, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Uyushma tomonidan tashkil etilayotgan ko'rgazmalar, seminarlar va xalqaro festival-lar milliy kashtachilik san'atining dunyo bo'ylab tan olinishiga turtki bermoqda. Kashtachilik, avvalo, O'zbekistonning har bir hududida o'ziga xos uslub va naqshlar bilan ajralib turadi. Samarqand, Buxoro, Shahrisabz va Marg'ilon kabi shaharlarda bu san'atning turli maktablari mavjud bo'lib, ular asrlar davomida o'ziga xos texnika va naqshlar boyligini yaratgan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, zamonaviy hunarmandlar an'anaviy va zamonaviy materiallar va usullardan foydalangan holda an'alarni faol ravishda tiklaydilar va saqlaydilar. O'zbekiston hunarmandlar uyushmasi kashtachilik san'atining milliy va xalqaro miqyosda rivojlanishiga ulkan hissa qo'shmoqda. Bu esa milliy merosni saqlash va kelgusi avlodlarga yetkazishdagi muhim vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Хакимов А.А. Прикладное искусство Узбекистана: традиции и инновации. - Ташкент.: 2013. - С. 207
- 2.O'zbek xalq amaliy san'ati. O'quv qo'llanma A.Hakimov, Z.Nosirova, B.Nodir.- Toshkent:LESSONPRESS.2019.-132b
- 3.Khayitboboeva K. P. A Study Of The Problems Of Tradition And Innovation In Modern Uzbek Folk Art //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2021. – T. 3. – №. 11. – C. 14-20.
4. Xayitboboyeva X. P., Jo'Rayeva M. Z. TOSHKENT YOG 'OCH O'YMAKORLIGIDA IBRAGIMOVLAR SULOLASINING O 'RNI //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – T. 3. – №. 2. – C. 862-868.
5. Gulnoza USMONOVA. "Shaxrisabz kashtachiligi".